

Hayvan sembolizminin Türk halk müziğine yansımaları: Baykuş örneği

Sevilay Gök *

Ünsal Yılmaz Yeşildal **

* Sorumlu Yazar, Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, Antalya, Türkiye. Email: drsevilaygok@gmail.com ORCID: 0000-0002-6635-718X

** Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Antalya, Türkiye. Email: uyesildal@gmail.com ORCID: 0000-0003-3333-1976

DOI 10.12975/rastmd.20221045 Submitted October 16, 2022 Accepted December 26, 2022

Öz

Yüzyıllar boyu doğa ile iç içe yaşayan toplumlar, gerek yaşam biçimlerini oluşturan kültürel yapıları gerekse de dinî inançları etrafında bitki ve hayvanlara birtakım anlamlar yüklemiştir. Halkın sözlü kültürünün en önemli öğelerinden biri olan türkülerde de hayvan ve bitki sembolleri oldukça yaygın kullanılmıştır. Bu sembollerden biri olan “baykuş”, ölümü ve uğursuzluğu çağrıştırması bakımından binlerce yıl öncesinden günümüze kolektif bilinç aracılığıyla taşınan bir bilgi, algı ve tecrübe aktarımının sonucu olarak literatürdeki yerini almıştır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi modeli ile desenlenmiştir. Baykuş sembolünün geçtiği, TRT Türk halk müziği repertuar arşivine kayıtlı yirmi beş, kayıtlı olmayan dokuz, toplamda otuz dört türkü; yöresi ve bestecisi, makam dizisi, ses genişliği, ölçüsü ve sözlerindeki tema bakımından incelenmiştir. Baykuş sembolünün kullanıldığı kırık havalar her yörede görülmekte, uzun havalar ise en fazla Sivas yöresinde görülmektedir. Teması aşk, sevdâ ve sitem olan bu türkülerin makam dizisi çoğunlukla Hüseyinî'dir. Ses genişlikleri en az dört, en fazla on bir olan türkülerin ölçü sayısı dokuz farklı şekilde görülmüş, en yaygın 4/4'lük ölçünün kullanıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

baykuş, sembol, Türk halk müziği, türkü

Giriş

Henüz bilimle tanışmamış arkaik insan başta hayvanlar olmak üzere dünyayı paylaştığı diğer varlıklara karşı çeşitli inanmalar geliştirmiştir. Bu inanmalar insanın anlama ve anlamlandırma çabalarıyla ilgili olup bazıları totemizm, bazıları da animizm kaynaklıdır. Yaratılışları gereği arkaik insanın henüz yapmayı başaramadığı pek çok şeyi yapabilen hayvanların olumlu ya da olumsuz özelliklerle bezenerek kutsanması ve bu kutsama eylemi sonucunda gündelik hayatın içerisine inanma bağlamında dâhil edilmeleri dünya milletlerinin tamamında görülmektedir. Hayvanların görünüşlerinin yanında, uçuş, yüzme, koşma, avlanma gibi pek çok özelliği gözlemci toplum bireylerinin ilham kaynağı olmuş, materyal ve kültürel yaratımlarını da bu bağlamda oluşturmuştur.

anatomik özellikleri sayesinde uçabilen kuşlar, hem yeryüzünde hem de yer altında yaşayabilen yılanlar başta olmak üzere kendisine göre sürat, görme, işitme ve sezgi gibi yetileriyle öne çıkan daha pek çok hayvan arkaik insanın dikkatini çekmiş ve bunun sonucunda mitlerin bir parçası olmuşlardır. İnsanlığın din ve bilimle tanışmasının ardından mitler yerlerini halk inanmalarına bıraksa da kısmen ve yer yer form değiştirerek bu inanmalarda varlıklarını sürdürmüştür.

Konuyla ilgili olarak Karine Lou Matignon “İnsan, hayvanı gözleyerek, dünyanın gizemini ve dünya içindeki yerini anlayabilmiştir.” der (Pick vd., 2003: 8). Hayvandan türeme, yeme yasağı, kut sahibi olma ve uğur getirme, lanetli olma ve uğursuzluk getirme gibi inanmalar¹

¹ Bu inanmalara örnekler için bkz. Boratav, 2003: 78-85.

Suda yüzebilen balıklar, muhteşem

hayvanlara dair arkaik dönemden günümüze uzanmış bazı inanmalardır. Bu bağlamda “Hayvanlar, doğal çevrenin, ekonomik faaliyetlerin bir yansıması olarak metinlerde yer alırken, çeşitli sembolik anlamlar kazanarak soyut olanı yansıtmada somut bir gösterge, sembolik bir dil unsuru olarak da kullanılmışlardır. Dolayısıyla bir metinde yer alan hayvanlar tahlil edildiğinde o ürünleri yaratan insanların doğal çevresini, maddî kültür yaratmalarını, ekonomisini vs. takip edebilirken bir yandan da bunların kazanmış oldukları sembolik anlamlarda gizli olan somut olmayan kültürel kodları çözebilmek mümkündür.” (Yılmaz, 2011:229). Konar-göçer toplumların yaşam biçimlerinden kaynaklanan sembolik ifade biçimi hayvanlar, yerleşik toplumların sembolik ifade biçimi de bitkiler olmuştur.

Kendilerine dair çok sayıda inanma bulunan hayvanlar arasında kuşlar önemli bir yere sahiptir. Kuşlar; uçabilme, yüksek bir irtifadan dahi yeryüzünü görebilme ve bazı türlere özgü işitme yetenekleri sayesinde tüm dünya mitolojilerinde kutsanmış ve bu kutsamanın sonucunda elde edilmiş olağanüstü özelliklerle kendilerine yer bulmuştur. Anka, Simurg, Phoenix ve Garuda² gibi kuşlar bunlardan bazılarıdır (Görsel 1). Zaman içerisinde mitlerin yerini alan halk inanmalarında ise mitik kuşların yerini gündelik hayatta karşılaşılan kuşlar almıştır. Mitik kuşlara yüklenen olağanüstülüklerin ve bu olağanüstülüklerden kaynaklanan inanmaların bir kısmı kolektif bilinç sayesinde onlara aktarılmıştır. Ait olduğu toplumun fertleri tarafından mutlak bir kabul ve benimsenen ve gündelik hayatın pek çok alanında kendilerinden izler görülen halk inanmaları, insan davranışlarına da yön vermektedir. Pozitivist bakış açısı tarafından batıl olarak kabul edilen halk inanmalarının izlerinin sürülebildiği mecralardan biri olan müzik, ilk başlarda ritüeller içerisinde fonksiyonel görevler üstlenmiş sonraları ise insanlığın estetik kaygıları bağlamında güzel sanatların bir dalı hâline gelmiştir. Arkaik insanın tanrısı ya da tanrıları ve

çeşitli ruhlarla ilişkilerini sürdürdüğünü düşündüğü ritüellerin önemli bir unsuru olan müzik, modern dönemle birlikte hak dinlerin ve bu dinler etrafında ortaya çıkan dinî yapıların (mezhep, tarikat vb.) bir kısmında da kendisine yer bulmuştur. Kiliselerde görülen org; tekkelerde görülen kudüm, tef ve ney gibi enstrümanlar ilahilerin icrası ve bir takım sembolik dans mahiyetindeki eylemler sırasında özellikle öne çıkmaktadır. Türk şamanının ritüel sırasında göğe yükselmeyi sembolize ettiği hareketlerinin kartalı çağırması ve Garuda'nın yerel danslarda taklit edilerek canlandırılması bu bağlamda değerlendirilmelidir. Yine konuyla ilgili olarak Anadolu'da bilinen “Allı Turna, Ceren, Çekirge, Çift Beyaz Güvercin, Deve, Gökarga Zeybeği, Güvercin, Kara Kuş, Karatavuk, Kartal, Kartal Semahı, Keklik, Kurt Dolaştırma, Kurt Kuzu, Serçe, Tavuk Barı, Teke Zortlatması, Topal Serçe ve Turnalar” (TUFAK, 2022) gibi hayvan adlı oyunlar da hayvan taklidine dayanmaktadır.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Çoruhlu, 2014: 7-29.

		
<p>Simurg-Anka</p>	<p>Phoenix</p>	<p>Garuda</p>
<p>İran mitolojisi kaynaklı olağanüstü bir kuştur. Batı Türklüğünün tasvirlerini de etkilemiştir. Tasavvuf edebiyatının da önemli sembollerindedir. Anka ise Simurg'un Müslüman topluluklardaki karşılığıdır. Zümrüdüanka olarak da bilinir. Anlatılarda Kaf Dağı'nın zirvesinde yaşadığına değinilir.</p>	<p>Eski Mısır mitolojisi kaynaklı olup Çin ve Türk mitolojik anlatılarında da kendisine yer bulmuş olağanüstü kuştur. Küllerinden doğuşuna dair anlatılar nedeniyle özellikle Hristiyanlıkta ölümsüzlüğün ve yeniden dirilişin sembolü olarak kabul edilmiş ve Hz. İsa'yla ilişkilendirilmiştir.</p>	<p>Hint ve Budist mitik anlatıları menşeli, yarı insan, yarı kuş şeklinde tasvir edilen olağanüstü varlık.</p>

Görsel 1. Dünya mitolojilerinde yer alan olağanüstü kuşlar (Tansü & Güvenç, 2017: 797-799)

Baykuş ve İnsan

Tarih sahnesine çıktıkları coğrafya ile yakınlığından dolayı Türklerle Çinliler arasında özellikle mitoloji kaynaklı tasvirler bağlamında etkileşim olduğu sanat tarihi uzmanlarınca belirtilir. Çin mitolojisinde baykuş, diğer yırtıcı kuşlarla birlikte göğün başucu noktası (zenit), yaz gün dönümü (beşinci ayın beşinci günü), ateş yang ilkesinin ve gök gürültüsünün doğuşu gibi kozmik kavramlarla da ilişkilendirilmiştir (Granet, 1959, Esin, 2004: 204'ten). Milattan önceki dönemlerde Çin'de sarı kuş adı verilen ve kulağa benzer tüyleri olan büyük baykuşlar uğursuz kabul edilmekle birlikte, semavi bir haberci olarak da düşünüldüğü ve gök tanrısının kendisi veya kızı olarak kabul edilen bu kuşlara kız çocukları başta olmak üzere insanların kurban olarak sunulduğu kaydedilmektedir (Granet, 1959, Esin, 1978: 40'tan). M.Ö. 1122-256 yılları arasında

Çin'de hanedanlık kuran Choular dönemine ait bir eserde görülen pençelerinde bir insanı tutmuş (Görsel 2), başındaki tüyleri sivri kulakları andıran kartal-baykuş tasviri de bu kurban geleneğinin bir uzantısı olarak kabul edilmektedir (Esin, 1978: 40).

Görsel 2. Kadın kaçıran Simurg (Çoruhlu, 2014: 261)

Yine Çin mitolojisinde savaş tanrısı ve bir alp olarak kabul edilen Ch'ih-yo'nun ongunu yani yardımcı ruhu/hayvanı da baykuş olarak kabul edilmektedir (Granet, 1959, Esin, 2001: 110'dan). Çin'in kadim kitaplarından Shan Hai Jing'de, Lingqui Dağı'nda yaşayan

ve baykuşa benzeyen “Yu”³ adında bir kuştan bahsedilmekte ve bu kuş görüldüğünde gökyüzünün altındaki her yerde kuraklık olacağına inanıldığı anlatılmaktadır. Yine konuyla ilgili olarak Fuzhou Dağında yaşayan Qi Zhong adında baykuşa benzeyen kuşun görüldüğü yerde veba salgınının başlayacağına inanıldığı da kaydedilmektedir (Yılmaz, 2012: 39, 102).

Yunan mitolojisinde önemli bir yer tutan tanrıça Athena'nın kutsal hayvanı ve simgesi baykuştur. Baykuş figürü bir dönem Atina'da basılan sikkelerde de kendisine yer bulmuştur (Görsel 3) (Karwiese, 2004: 43). Yunan mitolojisinde Eumelos'un kızı Meropis, davetini kabul etmeyip küfrettiği Athena tarafından baykuşa döndürülmüştür. Yine yer altı tanrısı Hades tarafından kaçırıldıktan sonra kandırılıp kendisine verilen narı yiyerek orucunu bozan Persephone bir daha yeryüzüne çıkma şansını kaybetmiş, bunun üzerine annesi Demeter tarafından baykuşa dönüştürülme yoluyla cezalandırılmıştır. Kral olan babasıyla ensest bir ilişki yaşayan Nyktimene adlı genç kız utancından kahrolup bir ormana kaçmış, masumiyetine inanıp kendisine acıyan Athena tarafından bir baykuşa döndürülmüştür. Bu yüzden baykuşun utancından insanlardan ve ışıktan kaçtığına, sadece geceleri ortaya çıktığına inanılır. Poseidon'un oğullarından Otos ve Ephialtes adlı iki dev, küstahlaşıp tanrılara isyan eder. Avlandıkları bir gün dişi geyik kılığına girip onları kandıran Artemis'in tuzağına düşüp birbirlerini avlarlar. Ancak tanrıların gazabı bununla da son bulmaz. Ölüler ülkesinde yılanlı bir sütuna bağlanırlar. Başlarına dikilen baykuş da sürekli öterek kendilerine rahat vermez (Grimal, 1997, Gezgin, 2014: 52-53 ve 92-93'ten).

Görsel 3. Baykuş figürlü sikke (Karwiese, 2004: 43)

Amerika yerlilerinin bazılarının mitolojik atalarını sembolize etmeleri için evlerinin önlerine diktikleri uzun totem direklerinin üzerlerinde kartal, ayı, kunduz, kurbağa ve kurt gibi hayvanların yanı sıra kabartma olarak işlenen hayvanlardan biri de baykuştur (Örnek, 1995: 175). Baykuş, Aztek ve Mayalar arasında ölüm ve kötülükle ilişkilendirilmiştir. İspanyolcada görülen “Baykuş bağırdığında yerli ölür. / Cuando el tecolote canta, el indio muere”⁴ şeklindeki deyim de bu inancın kalıntısı olduğu düşünülmektedir. Navajolar baykuşu büyücülük, baykuş tüylerine sahip olmayı da uğursuz cadı ve sihirbazlarla ilişkilendirmektedir (Buffalo-Firedancer, 2007: 122, 123).

Sibirya'dan Balkanlara Türk Kültüründe Baykuş Sembolü

Türklerin inanç tarihlerinde önemli yer tutan Gök Tanrı inanç sisteminin ritüel yöneticisi olan şamanların giysi ve başlıklarında baykuş pençeleri, tüyleri ve figürlerinin bulunduğu kaydedilir. Bu durum Altaylıların kartal ve baykuşu tanrı Kuday'ın kuşları olarak kabul etmeleriyle ilgilidir. Altaylılar bu şekilde tanrıyla ilişkili hayvanların olağanüstü güçlerinden faydalanmayı arzulamaktadır (Anohin, 2006: 51, 52, 56; Alekseyev, 2013: 214). Türk sanatında sıkça rastlanılan çift başlı kartal figüründeki

³ Bu hayvanın bir benzeri de Yunan mitolojisindeki Harpy adlı kuştur (Rosen, 2008: 154, Yılmaz, 2012: 39'dan).

⁴ web 1, web 2

kartalların kulaklarının sivri olarak çizildiği görülmektedir (Görsel 4). Aslında kartalın kulakları puhunun yani baykuşun kulaklarıdır. Bunun sebebi de Altay mitolojisinde puhunun Tanrı ile insanlar arasında ilahi bir aracılık rolünü üstlendiğine inanılmasıdır. Yine puhunun insanları kötü ruhlara karşı da koruduğuna inanılır. Şamanların hastalığa sebep olan ruhları kovmak için de puhu besledikleri kaydedilmektedir. Figürlerde kartal ve baykuşun tek bir hayvan gibi çizilmesinin nedeni gündüzlerin hâkimi kartal ile gecelerin hâkimi baykuşun tek vücutta birleştirilip yaratılan kutsal bir figür üzerinden gece ve gündüze hâkim olabilme arzusudur. Gündüzleri kartalın görme, geceleri de baykuşun duyma kabiliyeti diğer hayvanlardan çok daha üstündür (Erdem, 1994: 73-74, Çelik, 2007: 21'den).

Altay kamlarının baykuş gövdesinden yapılmış baykuş maskesi (başlık) taktıkları da kaydedilmektedir (Harva, 2014: 417). Şor şamanlarının ayın sırasında giydikleri keten cübbelere baykuş tüyü taktıkları bilinmektedir (Potapov, 2012: 255). Tuva şamanlarının bir kısmının elbiselerinin omuzlarında ve başlıklarında baykuş tüyü demetleri bulunmaktadır (Görsel 5). Bunun sebebi de ritüel sırasında şamanın bu tüyler sayesinde uçabildiğine inanılmasıdır⁵ ⁶ (Fridman, 2002: 185, Bapaeva, 2013: 75, 77'den). Yakut şamanlarının kıyafetlerinde de baykuşun⁷ metalden yapılmış tasvirlerine rastlanmakta olduğu kaydedilmektedir (Pekarskiy-Vasilyev, 1910: 99-100, Alekseyev, 2013: 177'den).

Görsel 4. Selçuk Üniversitesi logosundaki puhu kulaklı çift başlı kartal

⁵ Bu bağlamda Tuva şamanizminde de görülen ongon/ ongun yani yardımcı ruh inancına göre baykuş geceleyin ormandaki kötü ruhlara hissederek şamana yardım eder (Bapaeva, 2013: 19).

⁶ Yine klasik döneme ait bazı tıp eserlerinde baykuşun organlarının bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığı anlatılır (Yıldırım, 2008: 214).

⁷ Harva'nın aktardığına göre Yakutlar baykuş kafasının ahır koruyup gözeteciğine inanmaktadır (Harva, 2014: 333).

Görsel 5. Türk Şamanlarının kuş tüyleriyle süslenmiş başlıkları (Hoppal, 2012: 127, 215, 216)

Baykuş, Anadolu Türkleri arasında da çeşitli halk inanmalarına konu olmuştur. Anadolu’da ötmesi, konması ve uçmasına anlamlar yüklenen baykuş genellikle uğursuz bir hayvan olarak kabul edilmekte ve ölümün habercisi olarak düşünülmektedir. Sedat Veyis Örnek’e göre “Sesinin ve yüzünün sevimsizliği, yıkıntılarda ve terkedilmiş yerlerde yuva yapması bu inanmanın temelinde yatan nedenlerdendir. Baykuş da tıpkı köpek gibi salt ötmesiyle değil, aynı zamanda ötüş biçimi, ötme zamanı, konduğu yer ve öttüğü yerlerle ölümü haber vermektedir.” Bu yüzden halk arasında “ölüm kuşu” olarak bilinmektedir. İnsanlarda bulunmayan bazı yetenekleri, sezgisel güçleri, biçimsel özellikleri ve uğurlu ya

da uğursuz sayılmaları hayvanların ölümü önceden haber verdiklerine dair inanmanın nedenlerindedir (Örnek, 1971: 15, 18; Örnek, 2000: 209). Anadolu’da baykuşun ölümü habercisi⁸ oluşunun işaretlerine dair kültürel izler bulunmaktadır. Türkiye’deki farklı illere göre ötüş biçimi ve ölümü çağrıştıran sembolik anlamı Örnek, (1971: 19)’e göre adapte edilerek Tablo 1’de verilmiştir.

⁸ İngilizcede baykuş anlamına gelen “owl” sözcüğünün baykuşun sesinden yansıtılarak türetildiği, Latince feryat çığlıkları anlamına gelen “ululatio” kökünden geldiği kaydedilir. Bu sebeple de baykuşun çığlığı ve gece hayatı dünyanın büyük kısmında ölümün ve şanssızlığın habercisi olarak kabul edilir (Lloyd-Mitchinson, 2009: 29).

Tablo 1. Baykuş’un Türkiye’deki farklı illere göre ötüş biçimi ve ölümü çağrıştıran sembolik anlamı

Ötüş Biçimi	İller
“Viran, viran” diye öterse	Amasya
Acı acı öterse	Amasya, Kayseri, Uşak
Uzatarak, “guuuk, guuuk” diye öterse	Balıkesir
Şiddetli ve sürekli öterse	Uşak
Ulursa (ulur gibi öterse)	Sivas
Ötme Zamanı	İller
Gece öterse	Konya, Sivas
Tam gün batarken öterse	Ankara
Konduğu Yer	İller
Çatıya konarsa	Ankara
Bacaya konarsa	Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir, Sivas, Şanlıurfa
Dama konarsa	Afyonkarahisar, Ankara, Sivas
Dama tünerse	Eskişehir
Pencereye konarsa	Afyonkarahisar
Öttüğü Yer	İller
Evin bacasında öterse	Amasya, Kastamonu, Sivas
Evin üzerinde öterse	Kahramanmaraş
Evin yakınında öterse	Sivas
Evin damında öterse	Sivas

Tablo 2. Türkiye'nin farklı illerinde baykuşa ilişkin diğer sembolik çağrışımlar

İller	Eylem	Çağrışım
Ankara ⁹	Baykuşun ötmesi	Uğursuzluk
Erzurum ¹⁰	Yolculuk sırasında baykuşa rastlamak	İşlerin ters gitmesi
Giresun ¹¹	Baykuş öttükten sonra ayakkabılardan birini ters çevirmek	Kötülüklerin bertaraf edilmesi
Hatay ¹²	Evin önünde baykuş ötmesi	Evden birinin ölmesi ya da bir yıkım olması
Isparta ¹³	Baykuşun ev ya da dükkân etrafında ötmesi	Mekâna bela ya da hastalık gelmesi
Kayseri ¹⁴	Evin damında baykuş ötmesi	Evden birinin ölmesi
Konya ¹⁵	Baykuşun ötmesi	Uğursuzluk, konduğu yerin harabeye dönmesi
Malatya ¹⁶	Baykuşun ötmesi	Uğursuzluk
Mersin ¹⁷	Baykuşun ötmesi ve bir eve konması	Uğursuzluk
Tekirdağ ¹⁸	Baykuşun evin çatısında ötmesi	Evden birinin ölmesi
Trabzon ¹⁹	Baykuşun ötmesi	Civardan birinin sebepsiz ölmesi
Zonguldak ²⁰	Baykuşun ötmesi	Civardan birinin ölmesi

⁹ Kalafat-Turan, 2015: 154.

¹⁰ Başar, 1972: 213, Mollaibrahimoğlu, 2008: 116'dan.

¹¹ Çelik-Kuruca, 2000: 348, Mollaibrahimoğlu, 2008: 76'dan.

¹² Kalaycıoğlu, 2001: 134, Mollaibrahimoğlu, 2008: 76'dan.

¹³ Yörede baykuşa "kocakuş" da denir. Baykuşun uğursuzluğuna karşı tedbir olarak baykuş öttüğünde bir soğanın kafası alınır ve "al arzunu ver muradımı" denilerek baykuşun öttüğü yere doğru atılır (Kılıç, 2008: 420, Mollaibrahimoğlu, 2008: 119'dan).

¹⁴ Gerçel, 2001: 302, Mollaibrahimoğlu, 2008: 76'dan.

¹⁵ Odabaşı, ? : 88, Mollaibrahimoğlu, 2008: 133'ten.

¹⁶ Uslu, 2004: 94.

¹⁷ Yörede baykuş kaynaklı uğursuzluğu önlemek adına baykuşa bir taş ya da odun parçası atılır (Tarsus Alan Araştırmaları, 1998: 83, 146, 147).

¹⁸ Artun, 1978: 245.

¹⁹ Yörede baykuş kaynaklı uğursuzluğu önlemek adına baykuş öttüğünde "hayır haber" denilir (Çelik, 1999: 430-431, Mollaibrahimoğlu, 2008: 74-75'ten).

²⁰ Kalafat, 1998: 242, Mollaibrahimoğlu, 2008: 76'dan.

Dobruca (Romanya) Türkleri arasında baykuşun ötmesi birinin öleceğine dair bir işaret olarak kabul edilir (Çelik, 1999: 432, Mollaibrahimoğlu, 2008: 74'ten). Gagavuz Türkleri arasında "kukumelko" olarak adlandırılan baykuşun gece ötmesi ağlamak olarak düşünülüp ölümle ilişkilendirilmiş, uğursuzluğun önüne geçmek için gece öten baykuşun önüne et atılmasının doğru olacağına inanılmıştır (Kalafat, 2002: 270). Nogaylar arasında "oburkuş" yani baykuş ölüm habercisi olarak kabul edilir. Kızdırmamak adına ona "altınkuş", "orukuş" ve "güzelkuş" şeklinde seslenilir. Obur adlı kara iyenin de çocuklara musallat olup onları hasta ederek öldürülebileceğine inanılır. Irak, Suriye ve Azerbaycan Türkleri arasında da baykuşun ölüm habercisi olduğuna inanılır (Kalafat, 1998: 241, 243, Mollaibrahimoğlu, 2008: 75'ten).

Rivayetlerden anlaşıldığına göre İslam dininin de baykuşa bakışı çok olumlu değildir. Konuyla ilgili bir rivayete göre “Hz. Peygamber, yeni doğan çocuğun sağ kulağına ikamet tilavetini tavsiye bulundular. Rivayete göre: böyle yapıldığı takdirde çocuk, “ümme sıbyan”-dan zarar görmez. Ümmi sıbyanın ne olduğu hakkında ithilaf vardır; bazıları dışı baykuş, bazıları cinni dediler...” Yine baykuş etinin de kartal eti gibi haram olduğuna da değinilmektedir (Demîrî, 1973: 36, Ertan, 1989: 162’den).

Ancak unutulmamalıdır ki halk inanmalarında ve büyüsel nesnelere “iki değerli” yani bir şeyin hem iyi hem kötü yorumlanabilmesi söz konusudur. Bu durum baykuşa yüklenen inanmalarla da görülmektedir. Yani bazen baykuşun ötüşü olumlu olarak yorumlanabilmektedir. Aşağıda bu durumun karşılıklarına yer verilmiştir.

- Kesik kesik öterse (Balıkesir),
- Normal öterse (Artvin, Amasya, Rize),
- “Güğ güğ güven” diye öterse (Amasya)(Örnek, 1971: 19).

Bu bağlamda Kırgız Türkleri arasında baykuş kutlu bir hayvan olarak kabul edilir. Genç Kırgız hanımefendiler kalpaklarına taktıkları baykuş telekleri sayesinde baykuşun kutundan faydalanacaklarına inanırlar (Kalafat-Turan, 2015: 40). Yine Avusturalya’da bazı kabileler arasındaki inanca göre erkekleri yarasalar simgelerken kadınları baykuşlar simgelemekte ve yeryüzündeki kadın cinsi baykuşlar tarafından korunmaktadır. Bu inancın devamı olarak bir baykuşun ölümü bir kadının ölümüne delalettir. Bu yüzden kadınların baykuşları sahiplenip korudukları anlatılır (Frazer, 1992, Gezgin, 2014: 53’ten). Amerika yerlilerinden Hopi ve Zuniler de baykuşu gecenin şifa öğretmenleri olarak görüp ona karşı olumlu bir anlam yüklerler (Buffalo-Firedancer, 2007: 122, 123).

Kuramsal Çerçeve

Toplumun folklorik yapısının çözümlenmesi onların kültürel aktarım kodlarının çözümlenmesi ile olur. Anadolu ve Rumeli’nin geleneksel kültürünü, folklorik değerlerini müzik aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmada en iyi araçlardan biri de türkülerdir. Doğa ile iç içe yaşayan Türkler, yaşamlarında olan biten tüm olayları ve gözlemlerini türkülerle ifade etmiştir. “Halk türküleri, belirli bir topluma özgü temel kültürel özelliklerin, davranış ve tutumların kristalleşmiş biçimleridir. Türküler sözlü kültür ortamında doğmuş, çağlar boyu var olabilmüş ve zaman içinde değişmiş, bununla birlikte güncel kalabilmiştir.” (Mirzaoğlu, 2018: 2). Dağ, deniz, ova, bitki, hayvan gibi pek çok canlı ve cansız varlık motif ya da sembol formuna dönerek türkülere konu olmuştur. “Motif ve semboller, ait oldukları bütün hakkında önemli ipuçları sunarlar. Türküler için de durum böyledir. Türkülerde yer alan motif ve sembollerin saptanarak yorumlanması, bölgenin kültürel değerleri hakkında önem arz eder.” (Göher Vural ve Vural, 2013:647). Türk kültüründe, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için küçükbaş ve büyükbaş (keçi, koyun, deve, sığır, öküz, at vb.) hayvanlar önemli yer tutmaktadır. Doğa ile bütünleşik olmalarından dolayı kartal, şahin, doğan gibi yırtıcı kuşların da bu kültür içerisinde etkisi büyüktür. Bundan hareketle insanların kendilerini etkileyen olaylarda, kişileri ve olayları bu tür hayvanlarla örtüştürüp benzetme yaparak halk ezgilerinde bu hayvanların isimlerini kullanmışlar ve oyunlarını da bu hayvanları taklit ederek geliştirmişlerdir (Gök, 2011: 30). “Türk halk oyunlarında özellikle halay başı çekenlerin bir an için oyunun en coşkulu kısmında ekipten ayrılarak tek başına fıır dönerek dans etmesi, havaya kuşlar gibi sıçraması, el kol ve diğer beden hareketleriyle çeşitli hayvan figürlerini icra etmesi; ayrıca bireysel (solo) oyun olan zeybek ve seğmen oyunlarındaki oyuncuların, bir yırtıcı kuş (bir kartal) gibi havalanma, avına saldırma ve avını parçalama figürleri” (Güven,

2014:297), Teke yöresi oyunlarında tekenin yapmış olduğu sıçrayış benzeri hareketlerin taklit edilmesi gibi halk danslarına hayvan hareketlerinin yansımalarının toplumun yaşayış şekli ile de doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Bunların yanında türkülerde, bir şeyi diğer bir şey ile kıyaslamaya, anlatmaya ya da benzetmeye yarayan birtakım mecazi anlatımlar da sıklıkla kullanılmıştır. Hayvan temalarının türkülerdeki bu

mecazi kullanımlarından biri de baykuştur. Baykuşlar, “Aves sınıfının Strigiformes takımına ait gece yırtıcılarıdır. Türkiye’de Strigidae ve Tytonidae familyalarına ait 10 tür yaşamaktadır” (Çolak, 2007:1). Bunlar; “alaca baykuş, kukumav, balık baykuşu, puhu, ishakkuşu, çizgili ishakkuşu, paçalı baykuş, peçeli baykuş, kır baykuşu ve kulaklı orman baykuşu” türleridir (Görsel 6) (dogabilim.org, 2022).

Görsel 6. Türkiye’de görülen baykuş türleri

Türkülerin sözlerinde baykuş sembolü çok yoğun olarak kullanılmamıştır ancak baykuşa yüklenen anlamların ortak olduğu söylenebilir. Türk halk müziği sanatçıları

tarafından seslendirilen bu türkülerden, uzun hava ve kırık hava olmak üzere öne çıkan reklam afişi ve video örneklerinden bazıları Görsel 7 ve Görsel 8’de verilmiştir.

Görsel 7. “Sefil Baykuş” adlı uzun havanın farklı Türk halk müziği sanatçıları tarafından seslendirilmesine yönelik oluşturulan reklam afişleri örnekleri

(a)		
(b)		
(c)		
(d)		

Görsel 8. (a) Âşık Gülabi'nin seslendirdiği "Sefil Baykuş" adlı uzun havaya ilişkin video; (b) Âşık Özlemi'nin seslendirdiği "Bugün Benim Efkarım Var Zarım Var" adlı türküye ilişkin video; (c) Musa Eroğlu'nun seslendirdiği "Yürü Bre Yalan Dünya" adlı türküye ilişkin video; (d) Âşık Haşimi'nin seslendirdiği "Gezsem de Dünyanın Dört Bucağını" adlı türküye ilişkin video

Hem mitolojide, hem yaşamın tüm kültürel öğelerinde, hem de sözlü edebiyatta sıkça yer alan baykuşa ait sembolik ve metaforik ifadelerin Türk halk müziğinde de kullanılması ve yazılı materyallerle ilişkilendirilmesi, Türk halk müziği araştırmaları için bir kaynak oluşturulması adına önemlidir. Tüm bu veriler ışığında çalışma, baykuş sembolünün Anadolu

sahası Türk halk türkülerine şiirsel ve ezgisel bağlamda yansımalarının tespiti amacını taşımaktadır. Geçmişten günümüze Türk halk kültüründe hayvan sembolizmi bağlamında baykuşun yazılı kaynaklardaki kullanımı, her bölge ve yörenin türkülerinde yer alması, türkü sözlerindeki anlamsal ifadesi ve türkülerin ezgilerine yansımaları gibi konuların

analiz edilmesi Türk müziği araştırmalarına farklı bir bakış açısı getireceği düşünöldü.

Araştırma Problemi

Bu araştırmada, hayvan sembolizmi bağlamında baykuş sembolünün ne şekilde göröldüğü ve türkülerde kullanımının ne sıklıkta, hangi yörelerde, hangi makam dizileriyle, hangi ses genişlikleri ve ölçülerde olduğuna ve türkü sözlerindeki temaların neler olduğü sorularına yanıt aranmaktadır. Buradan hareketle, araştırmannın temel problemi;

- Hayvan sembolizmi bağlamında baykuşun Türk halk müziğinde kullanımı ne şekildedir?

Araştırmanın alt problemleri ise;

- Baykuş sembolünün türkülerde kullanımını ne sıklıktadır?
- Baykuş sembolü görölen türkülerin yörelere göre dağılımını ne şekildedir?
- Baykuş sembolü görölen türkülerin makam dizilerinin dağılımını nasıldır?
- Baykuş sembolü görölen türkülerin ses sınırlarının dağılımını ne şekildedir?
- Baykuş sembolü görölen türkülerin ölçü yapıları nasıldır?
- Baykuş sembolü görölen türkülerin temaları nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmannın modeli, dokümanlar, toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Çalışma, nitel bir araştırma olup, doküman incelemesi yönteminden yararlanılarak oluşturulmuştur. Bunun yanında, araştırmannın verileri, işitsel- görsel materyaller yoluyla toplanmış ve içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine

benzeyen verileri kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2006:227). Baykuş sembolünün yer aldığı yazılı kaynaklar taranarak ilgili konuya ilişkin veriler bir araya getirilmiş, türkülerdeki baykuş sembolünün kullanımına ilişkin ezgisel bağlamda türkü notaları çözümlenmiş, türkü sözlerine yönelik metinler detaylı şekilde incelenmiştir.

Dokümanlar

Baykuş sembolünün farklı kaynaklarda nasıl yer aldığı belirlenmesi için literatür tarama yapılmış, mitoloji, halk bilimi, halk edebiyatı, halk müziği, sanat tarihi alanlarına dair pek çok yazılı kaynak incelenmiştir. Türkülerdeki kullanımına ilişkin de TRT Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı Nota Arşivi ve yöre halk sanatçıları tarafından söylenerek kayda alınmış plak, kaset, video gibi materyaller taranarak ulaşılabilen 22’si kırık hava, 12’si uzun hava olmak kaydıyla 34 türkü belirlenmiştir. Bu türkülerin tamamının sözlerinde baykuş sembolü kullanıldığı için araştırmaya dâhil edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Araştırmanın bulgularının verilış sırası araştırma sorularının sırasına göre düzenlenmiştir. Hayvan sembolizmi bağlamında baykuşun Türk halk müziğine ne şekilde yansıdığını öğrenebilmek için türkülerin ezgileri ve sözleri incelenmiş, türküler uzun hava ve kırık hava olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Türk halk müziğinde yer alan iki büyük form kırık hava ve uzun havadır. Kırık havalar, ölçü ve ritmik özellikleri belirgin olan ezgilerdir. Ritim kalıpları düzenlidir ve geleneksel söyleyiş özelliklerine göre icra edilen bir formdur. “Kendi içerisinde oyunlu ve oyunsuz türler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Oyunlu türler; halay, bar, zeybek, semah, hora karşılama, mengi, kasap havaları,

güvende, kaşık havaları, horon ve Teke havalarıdır. Oyunsuz türler ise; ağıt, divan, tatyân, nefes, ilahi, güzelleme, yiğitleme, karşılıklı türküler, destan, kına, iş, sohbet, kahramanlık türküleri, ninni ve varsağıdır.” (Pelikoğlu, 2012: 23). Uzun havaların düzenli bir ritim özelliği yoktur ya da serbest ritimli bir yapıdadır. Geleneksel söyleyiş biçimlerine göre icra edilen bir formdur. Buldukları yörelere göre örneğin; İç Anadolu’da “boztrak”, Güneydoğu Anadolu’da “barak”, Teke Yöresinde “gurbet”, Karadeniz’de

“yol havası”, Doğu Anadolu’da “maya”, “hoirat” gibi farklı isimlerde adlandırılır ve o yörenin müzik özelliklerine göre farklı biçimlerde icra edilir. Türkülerin yöresel olarak yaygınlıklarının belirlenmesi, ritmik yapılarının, makam dizilerinin, ses genişliklerinin, ölçülerinin değerlendirilmesi, sözlerindeki temaların daha anlaşılır olabilmesi ve kategorize edilebilmesi için kırık hava ve uzun hava formları ayrı ayrı tablolarla sunulmuştur.

Tablo 3. Baykuş sembolünün kullanıldığı kırık havalar

	Türkünün Adı	İli/Yöresi/ Bestecisi	Makam Dizisi	Ses Genişliği	Ölçüsü	Teması/ Türü
1	Bahar Geldi Yine Yollar İşledi	Nevşehir	Segâh	7 ses (Si-La)	4/4 - 6/4	Aşk - Sevda
2	Bugün Benim Efkârım Var Zarım Var	Amasya	Hicaz	6 ses (La-Fa)	7/8	Ağıt
3	Bülbül Ne Yatarsın Sarp Kayalarda	Erzincan	Uşşak	5 ses (La-Mi)	4/4	Aşk - Sevda
4	Çay Başında Çırpınıyor Baykuşlar	Uşak	Hüseyni	10 ses (Fa#-La)	9/8	Aşk - Sevda
5	Çermiğin Bahçaları	Diyarbakır	Uşşak	7 ses (Fa-Mi)	4/4	Aşk - Sevda
6	Deymen Benim Gamlı Yaslı Gönlüme	Tokat	Hicaz	7 ses (La-Sol)	2/4	Aşk - Sevda
7	Garşıda Gıza Gurban (Ağır Halay)	Muş	Uşşak	6 ses (Sol-Mi)	4/4	Aşk - Sevda
8	Gezsem De Dünyanın Dört Bucağını	Çorum	Hüseyni	8 ses (La-La)	4/4	Deyiş
9	İki Puhu Bir Derede Su İçer	Bursa	Hicaz	11 ses (La-Re)	2/4	Aşk - Sevda
10	Karanfil Yalıkları Kadın Zeybeği	İzmir	Muhalif	7 ses (Si-La)	9/4	Aşk - Sevda
11	Karşıda Kuş Oturur	Ardahan	Buselik	4 ses (Si-Mi)	6/8	Aşk - Sevda
12	Ötme Dugguk Ötme Bağ- rım Eziktir	Antalya	Hüseyni	9 ses (La-Sib2)	2/4	Aşk - Sevda
13	Sebep Mezerinde Yosunlar Bitsin	Kırşehir	Muhalif	7 ses (Si-La)	2/4	Dua - Beddua
14	Şargışla İçinde Seçtim Bir Durna	Sivas	Muhayyerkürdi	7 ses (La-Sol)	19/8	Aşk - Sevda
15	Amansız Sevdaya Düştüm Düşeli	Ozan İnci/ Ergün Özmen	Hüseyni	7 ses (La-Sol)	7/8	Sitem
16	Bahçada Bir Bülbül Ağlar	Malatya	Hüseyni	7 ses (La-Sol)	2/4	Aşk - Sevda

	Türkünün Adı	İli/Yöresi/ Bestecisi	Makam Dizisi	Ses Genişliği	Ölçüsü	Teması/ Türü
17	Gökyüzünde Yeşil Yaprak	Kazım Birlik	Kürdi	11 ses (La-Re)	4/4	Kader
18	Seher Vakti Bağlarımda Zar Etme Bülbül	Kazım Birlik	Hicaz	6 ses (La-Fa)	4/4	Sitem
19	Tepür Kayası'na Versem Dalımı Dedegül	Köksal Çiftçi	Hüseyni	7 ses (Sib2-La)	5/8	Gurbet
20	Yürü Bre Yalan Dünya Birgün	Musa Eroğlu	Muhayyerkürdi	7 ses (La-Sol)	7/8	Sitem
21	Köyün Bacaları Duman Tüter	İzzet Altınmeşe	Hüseyni	7 ses (La-Sol)	4/4	Gurbet
22	İnsafsız Zalım Yar	Adana	Hüseyni	8 ses (La-La)	4/4	Sitem

Baykuş sembolünün kullanıldığı kırık hava Tablo 3'teki sıralamaya göre Tablo 4'te formundaki türkülerin sözlerindeki temaların sunulmuştur. daha net anlaşılabilmesi için ilgili kesitler

Tablo 4. Baykuş sembolünün geçtiği kırık havaların ilgili kesitleri

1	Türkü Adı: Bahar Geldi Yine Yollar İşledi	2	Türkü Adı: Bugün Benim Efkârım Var Zârım Var
	Sebeup Mezarında Baykuşlar Ötsün Ak Gerdanın Altında Yılanlar Yatsın Evin Yıkılsın Sebeup Belin Bükülsün Sebeup Otuz İki Dişlerin Birden Dökülsün Sebeup		Lokman Hekim Gelse Sarmaz Yarayı Hilebaz Dostunan Açtık Arayı Ne Köşkümü Koydu Ne De Sarayı Baykuşlar Tünedi Dalıma Benim Değme Zalım Değme (Değme) Dalıma Benim
3	Türkü Adı: Bülbül Ne Yatarsın Sarp Kayalarda	4	Türkü Adı: Çay Başında Çırpınıyor Baykuşlar
	Kolda Gezdirirler Canım Alıcı (Alıcı Kuşu) Kovun Gitsin Ara (Ara) Yerden Baykuşu Kadir Kıymet Bilmez Bilmez İmiş Her Kişi Kadir Kıymet Bilen Yere Gidelim Benim Efendim Aziz Sultanım		Çay Başında Çırpınıyor Baykuşlar Kadir Mevlam Seni Bana Bağışlar Kemendim Atmadık Dallar Mı Galdı Başıma Gelmedik Haller Mı Galdı
5	Türkü Adı: Çermiğin Bahçaları	6	Türkü Adı: Deymen Benim Gamlı Yaslı Gönlüme
	Çermiğin Bahçaları (A Hatun Yarım Suna Yarım) Meşelidir Dağları (Hatun Yarım Le Le Kadan Alım) Yarım Burdan Gideli (A Hatun Yarım Suna Yarım) Baykuş Tutmuş Dağları (Hatun Yarım Le Le Kadan Alım)		Kumru Gibi Gökyüzünde Dönende Baykuş Gibi Viran Yurda Konanda Çok Ağladım Ferhat Gibi Çöllerde Şirin Gibi Zülf-Ü Yardan Ayrıldım
7	Türkü Adı: Garşıda Gıza Gurban (Ağır Halay)	8	Türkü Adı: Gezsem De Dünyanın Dört Bucağım
	Karşıda Kuş Oturur (Vay Lele Lele Le Le Ley Ley) Guş Guşa Yem Götürür (Gız Göynüm Senin Ömrüm) Bıldırki Şen Gönlüme (Vay Lele Lele Le Le Ley Ley) Bu Yıl Baykuş Oturur (Gız Göynüm Senin Ömrüm)		Haşimi Birini Severse Gönül Diken Bir Gül Olur Baykuş Da Bülbül Güzel Çuha Giyse Olur İpek Tül Salınıp Gezerken Göze Hoş Gelir

Hayvan sembolizminin Türk halk müziğine yansımaları: Baykuş örneği

9	Türkü Adı: İki Puhu Bir Derede Su İçer	10	Türkü Adı: Karanfil Yalakları (Kadın Zeybeği)
	İki Puhu Bir Derede Su İçer İçer İçer Dertlilere Dert Açar Puhum Senin Gönlünden Kimler Geçer Zalim Avcı Nasıl Da Kıydın Bu Cana Kıyılır Mı Bu Yaşta Bu Tatlı Cana İki Puhu Bir Derede Ötüşür Ötme Puhum Derdim Bana Yetişir İki Hasret Birbirine Kavuşur		(Amman) Baykuş Bakar Kovuktan (Amman) Sular Akar Oluktan (Amman) Anne Ben Evlenicem (Amman) Korkuyorum Soğuktan
11	Türkü Adı: Karşıda Kuş Oturur	12	Türkü Adı: Ötme Dugguk Ötme Bağrım Ezikti
	Bıldır Ki Şen Gönlüme (Güzeller) Bu Yıl Baykuş Oturur (Güzeller) Davulu Çala Çala (Güzeller) Çıktım Bir İnce Dala (Güzeller)		Ötme De Dugguk Ötme De Bağrım Eziktir Ah Abam Eziktir Soğuk Vurmuş Bağlarımız Bozuktur Aman Aman Hey A Sürmelim Palazım Of
13	Türkü Adı: Sebep Mezerinde Yosunlar Bitsin	14	Türkü Adı: Şargışla İçinde Seçtim Bir Durna
	Sebep Mezarında Yosunlar Bitsin (Vay Bitsin) Yılanlar Çıyanlar Mekânın Dutsun (Sebep Sebep) Viran Olsun Yurdun Baykuşlar Ötsün (Vay Ötsün) Kimsesiz Ellerde Kalasın Sebep (Aman Aman) Evin Yıkılsın Sebep Belin Bükülsün Sebep Dalında Baykuş Ötsün Gülün Dökülsün Sebep		Pacadan Baktım Ki Yalınız Yatar Gız İntizar Etsem Vallaha Dutar Yıktın Sarayımı Gönül Köşkümü Virane Gönülde Baykuşlar Öter
15	Türkü Adı: Amansız Sevdaya Düşüm Düşeli	16	Türkü Adı: Bahçada Bir Bülbül Ağlar
	Baykuşlar Tünedi Sevda Dağıma Dut Yemiş Bülbülüm Konmaz Bağıma Dört Mevsim Rüzgardın Solum Sağıma Kuru Yaprak Gibi Savruldu Gönlüm		Akşam Olur Güneş Batar Viranda Baykuşlar Öter Ferhat Da Külüngün Atar Yarin Elinden Elinden
17	Türkü Adı: Gökyüzünde Yeşil Yaprak	18	Türkü Adı: Seher Vakti Bağlarımda (Zar Etme Bülbül)
	Bak Şu Feleğin İşine Neler Getirdi Başıma Mezarımın Baş Taşına Baykuş Konar Öter Birgün		Yıkılmış Viran Bahçemde Seslen Baykuşa Son Demde Kan Toplanmış Hançerende Zar Etme Bülbül Koca Dünyayı Başıma Dar Etme Bülbül
19	Türkü Adı: Tepür Kayası'na Versem Dalımı Dedegül	20	Türkü Adı: Yürü Bre Yalan Dünya Birgün
	Tepür Kayası'na Versem Dalımı Haykırsam Ovaya Arzu Halımı Köroğlu Dinler Mi Kalmakalımı Ne Oldu Dedegül Ne Oldu Böyle Baykuşlar Mı Kondu Damına Söyle		Karac'oğlan Der Naşıma Çok İşler Geldi Başıma Mezarımın Baş Taşına Baykuş Konar Öter Birgün
21	Türkü Adı: Köyün Bacaları Duman Tüter	22	Türkü Adı: İnsafsız Zalım Yar
	Baba Ocağına Baykuşlar Konmuş Bağımız Bahçemiz Sararmış Solmuş Hayın Eller Eller Zalım Eller Eller Eller Çoban Pınarının Suyu Kurumuş Göç Göç Olmuş Viran Kalmış Köyümüz Hayın Eller Eller Zalım Eller Eller Eller		Ölü Deyip Bizim Gibi Sağlara Baykuşları Dadandırmış Bağlara Feymani'yi Deli Edip Dağlara Salmaya Salacak Amma Ne Zaman

Tablo 5. Baykuş sembolünün kullanıldığı uzun havalar

	Türkünün Adı	İli/Yöresi	Makam Dizisi	Ses Genişliği	Ölçüsü	Teması/Türü
1	Asrı Gurbet Harab Etmiş Köyümü	Sivas	Gerdaniye	8 ses (La-La)	Uzun Hava	Çamşılı Ağzı Sitem
2	Bülbül Ötmez Viran Olan Yurdunda	Kars	Muhayyer	10 ses (La-Do)	Uzun Hava	Sitem
3	Gine Yolum Düştü Gurbet Ellere	Sivas	Gerdaniye	9 ses (Fa#-Sol)	Uzun Hava	Çamşılı Ağzı Sitem-Hasret
4	Gine Yükseksecek Türk Hava Kuşu	Sivas	Gerdaniye	7 ses (La-Sol)	Uzun Hava	Kahramanlık-Övgü
5	Gönlüm Viran Oldu Senin Elinden	Sivas	Hüseyni	5 ses (La-Mi)	Uzun Hava	Çamşılı Ağzı Sitem
6	Kader Torbasına Elimi Attım	Sivas	Hüseyni	7 ses (Fa#-Mi)	Uzun Hava	Sitem
7	Kara Tiren De Yol Alıyı Cürek'ten	Malatya	Uşşak	7 ses (Fa#-Mi)	Uzun Hava	Arguvan Ağzı
8	Nedir Bu Başımda Bu Sevda Nedir	Kırşehir	Kürdi	8 ses (La-La)	Uzun Hava	Bozlak Sitem
9	Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde	Sivas	Hüseyni	8 ses (La-La)	Uzun Hava	Bozlak Sitem
10	Yara Benden Yara Benden	Elâzığ	Uşşak	9 ses (Re-Mi)	Uzun Hava	Elezber Hoyrat Sitem
11	Zülf-ü Siyahımı Gömdüm Kaman'a	Kırşehir	Hicaz	7 ses (Fa#-Mi)	Uzun Hava	Aşk - Sevda
12	Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş	Sivas (Ali İzzet Özkan)	Uşşak	4 ses (La-Re)	Uzun Hava	Aşk - Sevda

Baykuş sembolünün kullanıldığı uzun havaların sözlerinde yer alan temaların daha anlaşılabilir olması için ilgili kesitleri Tablo 5'teki sıralamaya göre Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Baykuş sembolünün kullanıldığı uzun havaların ilgili kesitleri

1	Türkü Adı: Asrı Gurbet Harab Etmiş Köyümü	2	Türkü Adı: Bülbül Ötmez Viran Olan Yurdunda
	Asrı Gurbet Sen Harab Etmiş Köyümü Bülbül Gidip Baykuş Konmuş Gel Hele (Bülbül Gidip Baykuş Öter Gel Hele) Dost Ben Ağayım Ben Paşayım Diyenler Kapıları Kitlemişler Gel Hele Öldüm Öldüm Gele Hele Yanarım Da Ben Bu Derde Yanarım Bizim Elleri Bulanaca Ararım O Güzellere Sıra Vermeyen Pınarın Daşlarına Baykuş Yuva Yapmış Gel Hele		Baykuş Olsam Viraneyi Yoklamam Ben Aşkımı Dostlarımdan Saklamam Hancı Olsam Böyle Hanı Beklemem Kervanı Geçmeyen Yolu Neyleyim

3	Türkü Adı: Gine Yolum Düştü Gurbet Ellere	4	Türkü Adı: Gine Yükelecek Türk Hava Kuşu
	Gine Yolum Düştü Gurbet Ellere Aman Turnam Bizim Elden Ne Haber Baykuş Konmuş Bahçemizde Güllere Bülbülleri Figanımdan Ne Haber Aman Durnam Aman Yardan Ne Haber		Gine Yükelecek Türk Hava Kuşu Ordular Saracak Düzü Yokuşu Şahinler Bu Mülke Sokmaz Baykuşu Tecrübeler Görmüş Başkanımız Var
5	Türkü Adı: Gönlüm Viran Oldu Senin Elinden	6	Türkü Adı: Kader Torbasına Elimi Attım
	Gönlüm Viran Oldu Senin Elinden Oy Dağlar Dağlar Vay Dağlar Dağlar Yanasın Dağlar Baykuş Bile Konmaz Oldu Ne Çare Oy Dağlar Dağlar Yanasın Dağlar Mecnun Olsam Geçmem Issız Çölünden Gavil Avlanmışım Amma Ne Çare De Oy Dağlar Dağlar Yanasın Dağlar Derd(i) Olan Ağlar		Kader Beni Kabdan Kaba Aktardı Kosa İdi Bu Dert Bana Yeterdi Evvel Bağımızda Bülbül Öterdi Şimdi Baykuş Kondu Haralı Çıktı Vah Beni Beni
7	Türkü Adı: Kara Tiren De Yol Alıyı Cürek'ten	8	Türkü Adı: Nedir Bu Başımda Bu Sevda Nedir
	Baykuş Gibi De Taş Başında Oturdum (Da Nazlı Yar) Ben Derdimi Cümlaleme Yetirdim (De Neydek Yar) Gel Vefasız Biraz Merhamet Eyle (De Neydek Yar) Senin İçin Ben Aklımı Yitirdim (Bu Sene Bu Sene Bu Sene)		Bülbül Gibi Arzum Kaldı Güllerde Baykuş Gibi Öttün Viran Yerlerde Bir Garibim Kaldım Gurbet Ellerde Perişan Halimi Sor Da Öyle Git
9	Türkü Adı: Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde	10	Türkü Adı: Zülf-ü Siyahımı Gömdüm Kaman'a
	Sefil Baykuş Ne Gezersin Bu Yerde Yok Mudur Vatanın İllerin Hani Küsmüş Müsün Selamımı Almadın Şeyda Bülbül Şirin Dillerin Hani		Amanin Gine Boz Duman Var Baran Dağında Baykuşlar Ötüşür De (Aman) Gönül Bağında Bir Yavru Yitirdim Gelin Çağında (Amman Çağında) Yesari Yasını Da Tut Garip Garip (Oy Felek Uy Uy)
10	Türkü Adı: Zülf-ü Siyahımı Gömdüm Kaman'a	12	Türkü Adı: Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş
	Amanin Gine Boz Duman Var Baran Dağında Baykuşlar Ötüşür De (Aman) Gönül Bağında Bir Yavru Yitirdim Gelin Çağında (Amman Çağında) Yesari Yasını Da Tut Garip Garip (Oy Felek Uy Uy)		Şahin yuvasına baykuş tünemiş Bakin ağalar buna can mı dayanır Zaten yalancı yârim beni unutmuş Aslı zat olan hiç sözünden döner mi?

Baykuş Sembolünün Türkülerdeki Kullanım Sıklığı

TRT Türk halk müziği repertuar arşivine kayıtlı, sözlerinde baykuşun kullanıldığı 25 türkü belirlenmiştir. Bu türkülerin 14'ü kırık hava, 11'i uzun hava formundadır. Buna ek olarak repertuar arşivine kayıtlı olmayıp halk sanatçıları tarafından plak, kaset, video vb. kayıtlarına ulaşılan ve halk tarafından bilinen 8 kırık hava ve 1 uzun hava da çalışmaya dâhil edilmiştir. Böylece çalışmada toplam 34 türkü incelenmiştir. İncelenen

türkülerde baykuş türlerinin ön plana çıkmadığı, hemen hemen hiçbir türküde baykuşun türüne ya da cinsine ilişkin bir detayın olmadığı görülmüş, ayırt edici unsur olarak sadece “puhu” türüne bir türküde rastlanmıştır. Baykuş sembolünün bulunduğu uzun hava ve kırık havalarda bülbül (13), şahin (2), yılan (2), kumru, kargun, turna, alıcı kuş, arı, aslan, koyun, kuzu ve çıyan olmak üzere 12 farklı hayvan sembolüne de rastlanmıştır. Bunun yanında sadece “kuş” (3) sembolü de kullanılmıştır. Bülbül

özellikle uzun havaların büyük çoğunluğunda (12 uzun havadan 8'inde) baykuşun karşıtı olarak anlandırılmış, bülbülün ötmesi, güle konması, bülbül gidince yerine baykuşun gelmesine yönelik ifadelerle sıklıkla yer verilmiştir. Bülbül ile gül her zaman yan yana kullanılmamıştır. Türkülerde gül ile bülbül bir arada kullanıldığında, gül kavuşmaya çalışılan kişi, sevgili; bülbül ise güle kavuşmaya çalışan âşık, seven kişi olarak tasvir edilmiştir. “Gül ve bülbül edebiyatımızın her alanında; divan, tasavvuf ve halk şiiri örneklerinde yaygın kullanılan mazmun veya aşk sembolüdür. Türkülerde gül, kimi zaman sevgilinin benzetildiği bir benzetme unsuru olarak kullanılırken, çoğu zamanda gül-bülbül, ayrılmaz iki sevgili gibi birlikte bulunur” (Mirzaoğlu, 2018: 9). Bülbül ve gülün türkülerdeki anlamının ve kullanımının aksine, türkülerin tümünde baykuşun ötüşü, bulunduğu yer, konması ya da tünemesine yönelik sözlerin oldukça sık yer aldığı, bülbülün gül ile baykuşun diken ile ilişkilendirildiği, bulunduğu yerden kovulmak istenen, ayrılık, uğursuzluk, olumsuzluk çağrıştıran sembolik bir ifadesinin olduğu belirlenmiştir.

Baykuş Sembolünün Görüldüğü Türkülerin Yörelere Göre Dağılımı

Baykuş sembolünün görüldüğü kırık havalar; Nevşehir, Amasya, Erzincan, Uşak, Diyarbakır, Tokat, Muş, Çorum, Bursa, İzmir, Ardahan, Antalya, Kırşehir, Sivas, Malatya ve Adana'dır. Bunların yanında baykuş, Ozan İnci/ Ergün Özmen, Kazım Birlik, Köksal Çiftçi, İzzet Altınmeşe ve Musa Eroğlu gibi sanatçıların bestelerinde de yer almaktadır. Uzun havalardaki baykuş sembolü ise; Sivas (7), Kırşehir (2), Malatya, Kars ve Elâzığ yörelerinde görülmektedir. Kırık havalar hemen hemen her bölge ve yörede görülürken, uzun havalara İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde rastlanmıştır.

Türkülerde baykuş sembolünün kullanıldığı en dikkat çekici yer Sivas yöresidir. Coğrafi konumu ve kültürel zenginliği bakımından oldukça önemli bir yer olan Sivas, “Orta ve Doğu Anadolu bölgeleri arasında geçiş yeri

durumundadır. Doğudan batıya, kuzeyden güneye giden yolların da kavşağında bulunur. On üçüncü ve on dördüncü asırlarda kültür, yönetim ve ticaret merkezi olmuş, yörede dış etkilere açık bir kültür meydana getirilmiştir. Uzun ve soğuk kışlar, sıcak ve kurak geçen yazlar da yörenin folklorunun zenginleşmesinde önemli etkenlerdendir. Tüm bu etkenlere bağlı olarak Sivas'ta çok zengin bir musiki repertuarı oluşmuştur.” (Bekki, 2004: 38-39). Sivas yöresinin bu kültürel zenginliğinin bir sebebinin de yörede uzun yıllardır süregelen Âşıklık geleneğinin olduğu söylenebilir. Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Ali Kızıltuğ, Muhlis Akarsu, Âşık Talibi Coşkun, Âşık Ruhsati, Zaralı Halil Söyler, Âşık Mesleki bu yörede en çok bilinen âşıklardan bazılarıdır.

Baykuş Sembolünün Görüldüğü Türkülerde Kullanılan Makam Dizileri

Baykuş sembolünün görüldüğü kırık havaların 8 farklı makam dizisiyle benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu makam dizileri; Segâh (1), Uşşak (3), Hicaz (4), Hüseyini (8), Muhalif (2), Muhayyerkürdî (2), Buselik (1) ve Kürdî (1)'dir. Uzun havaların ise 6 farklı makam dizisi ile benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir. Bu diziler; Gerdaniye (3), Hüseyini (3), Uşşak (3), Muhayyer (1), Hicaz (1) ve Kürdi (1)'dir.

Buna göre türkü ezgilerinin tamamına bakıldığında; Hüseyini (*f*:11, %32), Uşşak (*f*:5, %17), Hicaz (*f*:5, %15), Gerdaniye (*f*:1, %3), Kürdi (*f*:2, %6), Muhalif (*f*:2, %6), Muhayyerkürdi (*f*:2, %6), Buselik (*f*:1, %3), Muhayyer (*f*:1, %3) ve Segah (*f*:1, %3) makam dizilerinin kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 7. Baykuş sembolünün görüldüğü türkülerde kullanılan makam dizileri

Makam Dizisi	f	%
Buselik	1	3
Gerdaniye	3	9
Hicaz	5	15
Hüseyni	11	32
Kürdi	2	6
Muhalif	2	6
Muhayyer	1	3
Muhayyerkürdi	2	6
Segâh	1	3
Uşşak	6	17
Toplam	34	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, 10 farklı makam dizisinde görülen bu türkülerden Hüseyni makam dizisi ile benzerlik gösteren türküler (f:11, %32) kullanım sıklığı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Hüseyni makam dizisinin türkülerde belirgin şekilde öne çıkmasının sebebi, “Türk halkının müziksel belleğine çabucak yerleştiği ve yurdun birçok yöresinde kullanılış sıklığı ile daha ön planda yer alması, (...) toplumun ortak zevk ve duygularında birleştirici olan hüseyni dizisi herhangi bir müzik eğitimi almamış halk için de birlikte uyumlu ve diğer makamlara oranla çok daha kolay seslendirilebilen, dolayısıyla halkın bu sesler ve seslerin oluşturduğu eserler etrafında daha kolay birleştiği makam dizisi” (Kınık, 2011:468) olmasıdır. Bunun yanında Uşşak (f:6, %17) ve Hicaz (f:5, %15) makam dizileri türkülerdeki kullanım sıklığı bakımından ikinci sıradadır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Ses Sınırları

Baykuş sembolünün görüldüğü türküler 8 farklı ses sınırına sahiptir. Kırık havaların ses sınırlarına bakıldığında, en az 4 en fazla 11 ses; uzun havaların ses sınırı ise en az 4 en fazla 10 ses aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Baykuş sembolü görülen türkülerin ses sınırlarının dağılımı

Türkülerin Ses Sınırı	f	%
4 ses aralığına sahip türküler	2	6
5 ses aralığına sahip türküler	2	6
6 ses aralığına sahip türküler	3	9
7 ses aralığına sahip türküler	15	44
8 ses aralığına sahip türküler	5	14
9 ses aralığına sahip türküler	3	9
10 ses aralığına sahip türküler	2	6
11 ses aralığına sahip türküler	2	6
Toplam	34	100

Tablo 8 incelendiğinde, türkü ezgilerinin 2’sinin (%6) 4 ses sınırında, 2’sinin (%6) 5 ses sınırında, 3’ünün (%9) 6 ses sınırında, 15’inin (%44) 7 ses sınırında, 5’inin (%14) 8 ses sınırında, 3’ünün (%9) 9 ses sınırında, 2’sinin (%6) 10 ses sınırında ve 2’sinin (%6) 11 ses sınırından oluştuğu görülmektedir. Bu türkülerin yarısına yakını (f:15, %44) 7 ses aralığındadır. Ses sınırı en geniş türküler 11 ses aralığında olan “İki Puhu Bir Derede Su İçer” adlı Bursa türkü ve “Gökyüzünde Yeşil Yaprak” adlı Kazım Birlük’in bestelediği türküdür. En az ses aralığına sahip olan türküler ise 4 ses genişliğinde olan “Şahin Yuvasına Baykuş Tünemiş” adlı Sivas türkü ve “Karşıda Kuş Oturur” adlı Ardahan türküdür.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerde Kullanılan Ölçü Yapıları

Baykuş sembolü görülen 22 kırık havanın ölçü yapılarına bakıldığında, 9 farklı şekilde ölçü sayısının kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 9. Baykuş sembolü görülen türkülerin ölçü yapılarının dağılımı

Ölçü Göstergesi	f	%
2/4	5	23
4/4	8	36
4/4 - 6/4	1	4
9/4	1	4
5/8	1	4
6/8	1	5
7/8	3	14
9/8	1	5
19/8	1	5
Toplam	22	100

Tablo 9’da görüldüğü gibi, bu 22 türkünün en fazla 9’unda (%36) 4/4’lük ölçünün kullanıldığı, 5’inde (%23) 2/4’lük ölçü sayısının kullanıldığı, 3’ünde (%14) 7/8’lik ölçünün kullanıldığı görülmektedir. Ardından sırasıyla 1’inde 4/4-6/4 (f:1, %4), 9/4 (f:1,%4), 5/8 (f:1,%4), 6/8 (f:1,%5), 9/8 (f:1,%5) ve 19/8 (f:1,%5) ölçü yapılarının türkü ezgilerinde kullanıldığı görülmektedir. “Bahar Geldi Yine Yollar İşledi” adlı türkü 4/4’lük ve 6/4’lük karma ölçülerde notaya alınmıştır.

Aksak ritim olarak da adlandırılan 5/8, 6/8, 7/8, 9/8 ve 19/8 ölçüdeki türkülerin düzum yapısı şu şekildedir: 5/8’lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısı 2+3, 6/8’lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısı 3+3, 7/8’lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısı 3+2+2, 9/8’lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısı 2+2+2+3’tür. Türkülerde çok sık karşılaşılmayan bir ölçü olan 19/8’lik ölçüdeki türkünün düzum yapısı 2+3+3+3+3+2+3 şeklindedir.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Sözlerindeki Temalar

Baykuş sembolünün görüldüğü kırık havaların teması genellikle aşk-sevda (12), sitem (4), gurbet (2), ağıt (1), deyiş (1), dua-beddua (1) ve kader (1) olmak üzere 7 farklı şekilde tespit edilmiştir. Uzun havaların temaları, 9’u sitem, 1’i kahramanlık-övgü, 1’i gurbet-hasret ve 1’i de ağıttır.

Tablo 10. Baykuş sembolü görülen türkülerin sözlerindeki temalar

Türkü Sözlerindeki Temalar	f	%
Ağıt	2	6
Aşk-sevda	12	35
Dua-Beddua	1	3
Deyiş	1	3
Gurbet	3	9
Kader	1	3
Kahramanlık-Övgü	1	3
Sitem	13	38
Toplam	34	100

Genel olarak baykuş sembolünün görüldüğü türkülerde sitem (f:13, %38) ve aşk-sevda (f:12, %35) temalarının öne çıktığı görülmektedir. Sitem temalı türkülerde aşk-sevda, aşk-sevda temalı türkülerde ise sitem konularının iç içe kullanıldığına rastlanmıştır. Türkülerin sözlerindeki bu sitem, kişinin içinde bulunduğu hâl ve duruma, sevgiliye, kadere, başkalarının davranış biçimine, alışlagelmiş bazı ortam ya da mekânların değişimine yöneliktir.

Türkülerde baykuş adının, puhu (Bursa) ve dugguk (Antalya) olarak da kullanıldığı görülmektedir. Baykuşun çoğunlukla sitem içerikli türkülerde kullanılmasının yanında, üzüntünün ve kaybın habercisi olarak değerlendirilmekte ve uğursuzluk getirdiğine inanılmaktadır. Baykuşun bulunduğu alan (bağ, dağ, viran, çay başı), konduğu ya da tünediği yer (mezar, baba ocağı, dal, dam) ve ötüşüne ilişkin sözlere sıklıkla yer verilmiştir. Garşıda Gıza Gurban adlı türküde “Haşimi Birini Severse Gönül, Diken Bir Gül Olur Baykuş Da Bülbül” sözleriyle olumsuz bir durumun olumlu gösterilmesi adına baykuş ile bülbül aynı ifadede zıt anlamlarda kullanılmıştır. Dugguk kuşu, guguk kuşu olarak düşünülebilir ancak türkü kayıtlarında baykuş olarak belirtilmekte, türkülerde kullanılan anlamı bakımından da baykuş ile örtüşmektedir. Duggug ya da dukkuk isimleriyle de adlandırılan “dugguk”, Özbek’in (2009: 165) çalışmasında; bülbül,

aynı zamanda “baykuş” ve “guguk kuşu” anlamlarıyla verilmektedir. “Ötme De Dugguk Ötme De Bağrım Eziktir, Soğuk Vurmuş Bağlarımız Bozuktur” sözlerinde pek çok türkünün sözünde de yer alan baykuş ve bağ ilişkisi bağlamında anlamlı bir ilişki bulunmakta ve ayrılık-hasret temasına vurgu yapılmaktadır. Uzun havalarda baykuşun konduğu ve bulunduğu yer ile ötüşüne ilişkin sözlerde olumsuz bir durumu anlatma, yalnızlık, uğursuzluk ve düşman ifadeleri bulunmaktadır. Gine Yükselcek Türk Hava Kuşu adlı türkünün genel teması kahramanlık-övgü içerse de “Şahinler bu mülke sokmaz baykuşu” sözünde baykuşun düşman safı olmasına vurgu yapılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Tarihî süreç içerisinde Sibirya, Orta Asya, Anadolu, Kafkasya ve Arap Yarımadası gibi değişik coğrafyalara uzanmış Türk milletinin muhayyilesinde baykuşun tarihin ilk dönemlerinden beri aynı anlamları taşıması kolektif bilinç kavramıyla ilgilidir. Türklerle birlikte dünyadaki diğer milletlerde de baykuşun sembolik karşılığının birbirine benzer şekilde olması Rosière'nin “aynı aklî kapasiteye sahip olan bütün milletlerde muhayyile aynı şekilde tezahür eder”²¹ ilkesiyle açıklanabilir. Baykuşun genellikle virane yerleri mesken tutması, ölümü ve uğursuzluğu çağrıştırması, binlerce yıl öncesinden günümüze kolektif bilinç aracılığıyla taşınan bir bilgi, algı ve tecrübe aktarımı sonucudur. Bunun yanında, toplumumuzda bazı inanmalara göre baykuşun kesik kesik, normal ve güğ güğ güven şeklinde ötüşü olumlu karşılanmaktadır. Kırgız Türkleri arasında da baykuş kutlu bir hayvan sayılmaktadır. Yazılı kaynaklarda baykuş adı; sarı kuş, koca kuş, obur kuş, ölüm kuşu, kukumelko, puhu gibi isimlerle anılmaktadır. Geçmişten günümüze Türk halk kültüründe hayvan sembolizmi bağlamında baykuş sembolünün, Türk halk müziğine şiirsel ve ezgisel bağlamda nasıl yandığının analiz edilmesi amacıyla yapılan bu çalışma, nitel bir araştırma olup doküman analizi modeliyle desenlenmiştir.

²¹ Genep, 1917: 284, Sakaoğlu, 1992: 11'den.

Baykuş Sembolünün Türkülerde Kullanım Sıklığına İlişkin Sonuçlar

Yapılan araştırmalar sonucunda,

- TRT Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı Nota Arşivi ve yöre halk sanatçıları tarafından söylenerek kayda alınmış plak, kaset, video gibi materyaller taranarak 22'si kırk hava, 12'si uzun hava olmak kaydıyla 34 türküde baykuş sembolünün kullanıldığı,
- Baykuş sembolünün görüldüğü türküler incelendiğinde, “puhu” türünün dışında hiçbir türküde baykuşun türüne ya da cinsine ilişkin bir detayın olmadığı,
- Türkülerde baykuş adının, puhu (Bursa) ve dugguk (Antalya) olarak da kullanıldığı,
- Baykuş sembolünün bulunduğu türkülerin sözlerinde bülbül, şahin, yılan, kumru, kargun, turna, alıcı kuş, arı, aslan, koyun, kuzu ve çıyan olmak üzere 12 farklı hayvan sembolünün olduğu,
- Bülbülün, baykuş sembolünün kullanıldığı türkülerde çokça yer aldığı, bülbül ve gülün türkülerdeki anlamının ve kullanımının aksine, türkülerin tümünde baykuşun diken ile ilişkilendirildiği, üzüntünün ve kaybın habercisi, bulunduğu yerden kovulmak istenen, düşman, ayrılık, uğursuzluk, olumsuzluk çağrıştıran sembolik bir ifadesinin olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Yörelere Göre Dağılımına İlişkin Sonuçlar

- Baykuş sembolünün görüldüğü kırk havalanın Amasya, Erzincan, Uşak, Diyarbakır, Tokat, Muş, Çorum, Bursa, İzmir, Ardahan, Antalya, Kırşehir, Sivas, Malatya, Adana gibi Anadolu'nun pek çok yöresinde görüldüğü,
- Baykuş sembolünün görüldüğü uzun havalanın ise Sivas, Kırşehir, Malatya, Kars ve Elâzığ yörelerinde görüldüğü; İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin haricinde diğer bölgelerde rastlanmadığı,

➤ Türkülerde baykuş sembolünün kullanıldığı en yoğun yöre olması bakımından en dikkat çekici yerin Sivas yöresi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerinin Makam Dizilerinin Dağılımına İlişkin Sonuçlar

➤ Baykuş sembolü görülen 34 türkü incelendiğinde toplamda 10 farklı makam dizisi ile benzerlik gösterdiği,

➤ Baykuş sembolü görülen 22 kırık havanın Segâh, Uşşak, Hicaz, Hüseyni, Muhalif, Muhayyerkürdî, Buselik ve Kürdî olmak üzere 8 farklı makam dizisiyle benzerlik gösterdiği,

➤ Baykuş sembolü görülen 12 uzun havanın Gerdaniye ve Hüseyni makam dizileri yoğun olmakla birlikte, Uşşak, Muhayyer ve Kürdi gibi 5 farklı makam dizisiyle benzerlik gösterdiği,

➤ Baykuş sembolü görülen türkülerdeki makam dizileri kullanım sıklığı bakımından değerlendirildiğinde en fazla (f:11, %32) Hüseyni makamı dizisinin kullanıldığı, ardından Uşşak (f:6, %17) ve Hicaz (f:5, %15) makam dizilerinin yaygın olarak görüldüğü sonuçlarına varılmıştır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Ses Sınırlarının Dağılımına İlişkin Sonuçlar

➤ Baykuş sembolü görülen türkülerin ses sınırlarının dağılımına bakıldığında 4 ses (f:2,%6), 5 ses (f:2,%6), 6 ses(f:3,%9), 7 ses (f:15%44), 8 ses (f:5,%14), 9 ses (f:3%9), 10 ses (f:2,%6) ve 11 ses (f:2,%6) genişliğinin olduğu,

➤ Bu türkülerin en az 4 (f:2,%6) en fazla 11 (f:2,%6) ses aralığına sahip olduğu,

➤ Türkülerin yarısına yakınının (f:15, %44) 7 ses aralığında olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Ölçü Yapılarına İlişkin Sonuçlar

➤ Baykuş sembolü görülen türkülerin ölçü yapıları incelendiğinde, 2/4, 4/4,

4/4-6/4, 5/8, 6/8, 7/8, 9/8 ve 19/8 ölçülerde türkülerin bulunduğu ve en yaygın 4/4'lük (f:9, %36) ölçünün kullanıldığı,

➤ 5/8'lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısının 2+3, 6/8'lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısının 3+3, 7/8'lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısının 3+2+2, 9/8'lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısının 2+2+2+3, 19/8'lik ölçüdeki türkülerin düzum yapısının 2+3+3+3+3+2+3 şeklinde olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Baykuş Sembolü Görülen Türkülerin Sözlerindeki Temalarına İlişkin Sonuçlar

➤ Baykuş sembolünün görüldüğü türkülerde sitem (f:13, %38) ve aşk-sevda (f:12, %35) temalarının öne çıktığı,

➤ Türkülerin sözlerindeki sitemin, kişinin içinde bulunduğu hal ve duruma, sevgiliye, kadere, başkalarının davranış biçimine, alışlagelmiş bazı ortam ya da mekânların değişimine yönelik olduğu,

➤ Türkülerde baykuş adının, puhu (Bursa) ve dugguk (Antalya) olarak da kullanıldığı,

➤ Türkülerde baykuşun, konduğu ve bulunduğu yer ile ötüşüne ilişkin sözlerde olumsuz bir durumu anlatma, yalnızlık, üzüntünün ve kaybın habercisi olarak değerlendirildiği, uğursuzluk getirdiğine inanıldığı ve düşman olarak görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öneriler

İlerideki Araştırmalara Yönelik Öneriler

➤ Baykuş sembolünün Türk müziğinin diğer alanlarındaki kullanımını çalışma modeli örnek alınarak incelenebilir.

➤ Baykuş sembolünün Türk halk müziği eserlerine dâhil oluşu sırasında aktif olarak rol oynayan sözlü kültürel aktarım öğeleri çok yönlü olarak incelemeye tabi tutulabilir.

- Kaynak şahıslar belirlenerek yöresel ve bölgesel görüşme ve gözleme dayalı araştırmalar yapılabilir.
- Türk halk müziği sanatçıları ile baykuş sembolünün kullanımına yönelik icraya, beste ve güfteye dair betimleyici araştırmalar yapılabilir.

Uygulamacılara Yönelik Öneriler

- Hayvan sembolizminin Türk halk müziği eserlerindeki yansımaları ve bu yansımaların kökenlerine dair disiplinler arası akademik bilgileri seminerler, konferanslar ve açıklamalı dinletiler gibi faaliyetlerde pekiştirici unsur olarak sunabilirler.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 10.06.2022-15.10.2022 tarihleri arasında araştırmanın konusu ve içeriğine yönelik ulaşılabilen kitap, makale, bildiri, tez gibi yazılı dokümanlar, TRT Türk halk müziği repertuar arşivinde yer alan ve sözlerinde baykuş sembolü olan 34 türkü ve Türk halk müziği sanatçılarının icra ettiği türkülerin ulaşılabilen video kayıtları ile sınırlıdır.

Bilgilendirme

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından kısmen desteklenmiştir. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Araştırma esnasında bazı türkülerin ses kayıtlarına ulaşmada katkılarından dolayı TRT Antalya Radyosu yetkililerine teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Alekseyev, N. A. (2013). *Türk dilli Sibiryalı halklarının şamanizmi*. (Çev. M. Ergun). Konya: Kömen.
- Anohin, A. V. (2006). *Altay şamanlığına ait materyaller*. (Çev. Z. Karadavut-J. Meyermanova). Konya: Kömen.
- Artun, E. (1978). *Tekirdağ folklor araştırması*. İstanbul: Tem Ofset.
- Bapaeva, J. M. (2013). *Tuva şamanizmi*. Konya: Kömen.
- Başar, Z. (1972). *Erzurum'da tıbbi ve mistik folklor uygulamaları*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bekki, S. (2004). *Baş yastıkta göz yolda Sivas türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Boratav, P. N. (2003). *100 soruda Türk folkloru*. İstanbul: K Kitaplığı.
- Buffalo, G.-Firedancer, S. (2007). *Şamanların erk hayvanları*. (Haz. ve Çev. B. Uluçer). İstanbul: Okyanus.
- Çelik, A. (1999). *Trabzon-Şalpaazarı Çepni kültürü*. Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yay.
- Çelik, S. (2007). *İslâm öncesi Türk san'atında bazı hayvansal ve bitkisel kültür öğeleri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çelik, A.-Kuruca, N. (2000). *Şebinkarahisar'da Halk İnanmaları. Şebinkarahisar, I. Tarih ve Kültür Sempozyumu*, İstanbul.
- Çolak, M. (2007). *Kilis ve Şanlıurfa illerinden toplanan peletlerle peçeli baykuş, Tyto alba (Scopoli, 1769) ve kukumav, Athene noctua (Scopoli, 1769) besin analizi*. Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
- Çoruhlu, Y. (2014). *Türk sanatında hayvan sembolizmi*. Konya: Kömen.
- Demîrî, K. (1973). *Hayatü'l hayevan-garaibü'l mahlukat*, İstanbul: ?
- Doğabilim Web Sitesi (2022). <https://dogabilim.org/?s=baykuş>
- Erdem, S. (1994). Çift başlı kartal ve Ankara üzerine. *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 8.
- Esin, E. (1978). *İslâmiyetten önceki Türk kültür târihi ve İslâma giriş*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Esin, E. (2001). *Türk kozmolojisine giriş*. İstanbul: Kabalıcı.
- Esin, E. (2004). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk sanatında ikonografik motifler*. İstanbul: Kabalıcı.
- Ertan, M. E. (1989). *Fuzûlî dîvânında hayvanlar*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Frazer, J. G. (1992). *Altın dal-II* (Dinin ve folklorun kökleri). ?: Payel.
- Fridman, E. J. N. (2002). Tuva şamanizmi (Çev. M. Balabanlılar). *Türkler*, XX. Cilt, s. 180-187, (Ed. Salim Koca vd.), Ankara: Semif Ofset.
- Gennep, A. V. (1917). *La formation des légendes*. Paris: ?
- Gerçel, A. (2001). Kayseri ve çevresinde ölüm ve cenaze merasimleri ile ölüm üzerine deyişler ve mezarlıklar. *Kayseri Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları.
- Gezgin, D. (2014). *Hayvan mitosları*. İstanbul: Sel.
- Granet, M. (1959). *Danses et légendes de la Chine ancienne*, Paris: ?
- Grimal, P. (1997). *Mitoloji sözlüğü-Yunan ve Roma*. ?: Sosyal.

- Göher Vural, F., & Vural T. (2013). Niğde kültürünün sesi: Niğde türküleri. *Turkish Studies - Uluslararası Türk Dili, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi*, Cilt 8/3, s. 645-657.
- Gök, S. (2011). *Teke yöresi ve Muğla zeybeklerinin tür ayak tavır usul ve söz yönünden incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Güven, M. (2014). Türk halk oyunlarında kartal figürü. A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 51, 285-302.
- Harva, U. (2014). *Altay panteonu*. (Terc. Ö. Suveren). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Hoppál, M. (2012). *Avrasya'da şamanlar* (Çev. B. Bayram-H. Ş. Ç. Çapraz). İstanbul: Yapı Kredi.
- Kalafat, Y. (1998). Anadolu ve yakın çevresi Türk halk inançlarında ölüm veya halk inançlarımıza göre yatır ziyareti. *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*. İstanbul: Mezarlıklar Vakfı.
- Kalafat, Y. (2002). *Balkanlar'dan uluğ Türkistan'a Türk halk inançları-I*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Kalafat, Y., & Turan, A. (2015). *Türk halk inançlarında hayvan üslubunda mitolojik devridayım-II*. Ankara: Berikan.
- Kalaycıoğlu, M. (2001). *Hatay halk bilimi-II*. Hatay: ?.
- Karwiese, S. (2004). *Antik nümizmatikçe giriş*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Kılıç, A. (2008). Isparta yöresi halk inançları. *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*. Ankara: Evrak Yayınları.
- Kınık, M. (2011). Türk halk müziği kültüründe birleştirici unsur olarak Hüseyini dizisi ve Hüseyini türküler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 455-469.
- Lloyd, J., & Mitchinson, J. (2009). *Cahillikler kitabı hayvanlar âlemi*. (Çev. Dinçer, M. E.-Taşçı, N.). İstanbul: NTV.
- Mirzaoğlu, G. (2018). Kültürel sembol ve süreklilik: Tokat yazmalarında ve Türk halk türkülerinde ortak motifler ve semboller. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat'ta İlimi ve Kültürel Hayat Sempozyumu*. Bildiriler C. 2.
- Mollaibrahimoğlu, Ç. (2008). *Anadolu halk kültüründe hayvanlar etrafında oluşan inanç ve pratikler*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Odabaşı, S. (?). *Geçmişten günümüze Konya kültürü*. Selçuklu Belediyesi Md. Yayınları, Konya.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay.
- Örnek, S. V. (1995). *100 soruda ilkelerde, din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul: Gerçek.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özbek, M. (2009). *Türkülerin dili*. İstanbul: Ötüken.
- Pekarskiy, E. K., & Vasilyev, V. N. (1910). *Plaşş i buben yakutskogo şamana, Materialı po Etnografii Rossii*, 1. c., Sempetersburg, s. 83-116.
- Pelikoğlu, M. C. (2012). *Geleneksel Türk halk müziği eserlerinin makamsal açıdan adlandırılması*. Atatürk Üniversitesi Yayınları: Erzurum.
- Pick, P., Digard, J. P., Cyrulnik, B., & Matignon, K. L. (2003). *Hayvanların en güzel tarihi* (Çev. B. Onaran). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Potapov, L. P. (2012). *Altay şamanizmi*. (Çev. M. Ergun). Konya: Kömen.
- Rosen, B. (2008). *The mythical creatures bible*. New York: Sterling Publishing.

Sakaoğlu, S. (1992). *Efsane araştırmaları*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yay.

Tansü, Y. E., & Güvenç, B. (2017). Mitolojik kuşlar üzerine düşünceler. *Doç. Dr. Numan Burak Aksoy Anısına (Hayatı, Eserleri ve Armağanı)*. (Ed. Tansü, Yunus Emre-Biçici, Mehmet). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü.

Tarsus alan araştırmaları (1998). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Temizkan, M. (2019). Türkülerdeki hayvan ve bitkiler üzerine bir inceleme. *Kültür ve Turizm Bakanlığı 9. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi Türk Halk Edebiyatı. Seminer, Kongre, Bildiriler Dizisi: 82*. Dumat Ofset Matbaacılık.

TRT Müzik Dairesi THM Repertuarı Nota Yayınları

Turizm Folklor Araştırma Kurumu Derneği Gençlik Kulübü (TUFAK), (2022). <https://tufak.org.tr/hayvanmotifli.html>

Uslu, Ş. (2004). Darende ve çevresinde halk inançları. *Millî Folklor*, 61, s. 90-101.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6 baskı). Ankara: Seçkin Matbaacılık.

Yıldırım, N. (2008). *Fars mitolojisi sözlüğü*. İstanbul: Kabcacı.

Yılmaz, D. (2012). *Shan Hai Jing'de geçen hayvanların ve mitolojik yaratıkların incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yılmaz, A. M. (2011). Sembolik ve gerçek anlamlarıyla türkü metinlerine yansıyan hayvanlar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, C. 17, S. 66, 2011/2.

Web Sitesi

www.repertukul.com/ TRT Türk Halk Müziği Nota Arşivi

web 1. <https://www.academia.org.mx/consultas/obras-de-consulta-en-linea/refranero-mexicano/item/cuando-el-tecolote-canta-el-indio-muere-no-es-cierto-pero-sucede>

web 2. <https://www.inecol.mx/inecol/index.php/es/2017-06-26-16-35-48/17-ciencia-hoy/1425-cuando-el-tecolote-canta-no-lo-molestes>

Yazarların Biyografileri

Doç. Dr. **Sevilay GÖK**, 1985 tarihinde Adana’da doğmuş, 1998 yılında bağlama eğitimine başlamıştır. 2008 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Programından mezun olmuştur. 2011 yılında aynı üniversitede Müzik Eğitimi alanında Yüksek Lisans öğrenimini tamamlamıştır. 2012 yılında Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuvarı Türk Müziği Bölümü Türk Halk Müziği Anasanat Dalında Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamıştır. 2016 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Müzik Eğitimi Doktora derecesini almıştır. 2017 yılında Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuvarı Öğretim üyesi olarak atanmış, 2021 yılında Türk Halk Müziği Yorumculuk alanında “Doçent Doktor” unvanını almıştır. Dr. Sevilay GÖK, hali hazırda

Akdeniz Üniversitesi Antalya Devlet Konservatuvarı bünyesinde akademik çalışmalarının yanında sanatsal faaliyetlerini de aktif olarak sürdürmektedir.

Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, Antalya, Türkiye.

Email: drsevilaygok@gmail.com ORCID: 0000-0002-6635-718X

Web of Science Researcher ID: J-1816-2017

Üniversite Akademik Bilgi Ağı: <https://avesis.akdeniz.edu.tr/sevilaygok/>

Doç. Dr. **Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL**, 1980 yılında Bartın’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Zonguldak’ta tamamlayan Yeşildal, lisans öğrenimini Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünde (1998-2003), yüksek lisans öğrenimini Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında (2004-2007), doktora öğrenimini de Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında (2010-2015) tamamlamıştır. 2003-2011 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğretmenlik ve okul yöneticiliği yapan yazar, 2011-2015 yılları arasında Gazi Üniversitesinde Türk Dili Okutmanı olarak

görev yapmış, 2015 yılında Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne öğretim üyesi olarak atanmıştır. 2020 yılında Türk Halk Bilimi alanında Doçent unvanı alan Yeşildal’ın Web of Science (WOS) tarafından indekslenen dergiler başta olmak üzere çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Yeşildal, müstakil olarak yayımlanan 2 kitabına ek olarak yine çok sayıda kitaba yazar olarak katkı sunmuştur. Çalışmaları çoğunlukla Türk halk edebiyatı, Türk halk bilimi ve Türk mitolojisi üzerine olan yazar özellikle hayvan sembolizmi üzerine kaleme aldığı çalışmalarını dikkat çekmektedir.

Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü, Antalya, Türkiye.

Email: uyesildal@gmail.com ORCID: 0000-0003-3333-1976

Web of Science Researcher ID: HGO-9335-2022

Üniversite Akademik Bilgi Ağı: <https://avesis.akdeniz.edu.tr/uyesildal/>

Reflections of animal symbolism on Turkish folk music: A case study for the “Owl”

Extended Abstract

Societies that have lived in nature for centuries have attributed some meanings to plants and animals which shape their lifestyles in both their cultural structures and their religious beliefs. Animal and plant symbols are widely used in folk songs, which are one of the most important elements of the oral culture of the people. In addition to their appearance, many features of animals such as flying, swimming, running and hunting have been a source of inspiration for the members of the observant society and have created their material and cultural creations in this context. Fish that can swim in the water, birds that can fly due to their magnificent anatomical features, especially snakes that can live both on the ground and underground, and many other animals with their physical strength, speed, sight, hearing and high sensing ability have attracted the attention of archaic people. As a result, they became a part of myths, and thus of the first religious and scientific experiments, and later of popular beliefs. Birds have an important place among animals that have many beliefs about themselves. Birds have been blessed in all world mythologies due to their ability to fly, to see the earth even from a high altitude and to hear (specific to some species), and they have found a place for themselves with the extraordinary features obtained as a result of this blessing. Birds such as Anka, Simurg, Phoenix and Garuda are some of them. In the folk beliefs that replaced the myths over time, the mythical birds were replaced by the birds encountered in daily life. Some of the extraordinary things attributed to mythical birds and the beliefs arising from these extraordinary things have been transferred to them thanks to the collective consciousness. One of these birds, the “owl”, usually inhabiting desolate places, evoking death and bad luck, is the result of a transfer of knowledge, perception and experience that has been conveyed through the collective consciousness from thousands of years ago to the present. Additionally, according to some beliefs in Turkish society, the intermittent, normal and muffled crowing of the owl is welcomed. Among the Kyrgyz Turks, the owl is considered a blessed animal. Owl name in written sources; It is also known as a yellow bird, big bird, gluttonous bird, death bird, kukumelko and puhu. One of the best ways to transfer the traditional culture of Anatolia and Rumelia from generation to generation is through folk songs. Turks living together with nature expressed all the events and observations in their lives with folk songs. In addition to the use of the name owl as puhu (Bursa) and dugguk (Antalya) in folk songs, the owl was often considered as a harbinger of sadness and loss, indicated as an enemy and believed to bring bad luck. In this study, document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used. It aims to determine the reflections of the owl symbol on the Turkish folk songs of the Anatolian field in a poetic and melodic context. In this research, answers are sought to the questions of how the owl symbol is seen in the context of animal symbolism, how often it is used in folk songs, in which regions, in which maqam scales, in what sound widths and measures, and what the themes are in the lyrics of the folk songs. There are 25 recorded folk songs in the TRT Turkish Folk Music Repertory archive and 9 unregistered folk songs, in which the name Owl is mentioned, a total of 34; The region and its composer, maqam sequence, sound width, scale and the theme in its lyrics were examined by creating a table. The maqam order of these folk songs, whose themes are reproach (*f*:13, 38%) and love (*sevda*) (*f*:12, 35%), is mostly “Hüseyni” (*f*:11, 32%). The number of measures of folk songs with a pitch of at least 4 (*f*:2,6%) and a maximum of 11 (*f*:2,6%) is 2/4, 4/4, 4/4-6/4, 5/8, 6/8. It was seen in 8, 7/8, 9/8 and 19/8 measures, and it was determined that the most common (*f*:9, 36%) 4/4 measure was used. Rhythmic melodies in which the owl symbol was used; It is seen in many regions (cities) of Anatolia such as Nevşehir, Amasya, Erzincan, Uşak, Diyarbakır, Tokat, Muş, Çorum, Bursa, İzmir, Ardahan, Antalya, Kırşehir, Sivas, Malatya and Adana. While non-rhythmic melodies were detected in Sivas, Kırşehir, Malatya, Kars and Elazığ regions, they were mostly seen in Sivas folk songs.

Keywords

folk song, owl, symbol, Turkish folk music

